

A Perspective on “İmece” and “Cooperative” Culture in Turks[#]

Şennan Yücel^{1,a,*}, Birol Baki^{1,b}

¹Fisheries Faculty, Sinop University, 57000 Sinop, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>[#]This study was presented as an oral presentation at the 5th International Anatolian Agriculture, Food, Environment and Biology Congress (Tokat, TARGID 2020)</p> <p>Review Article</p> <p>Received : 11/11/2020 Accepted : 01/12/2020</p> <p>Keywords: Solidarity Collaboration Cooperative Cahoot Socio-cultural</p>	<p>Turkish geography in terms of socio-economic and socio-cultural aspects, are miniatures of Turkish civilization. We see that the culture of “imece” has come into play as an example of solidarity in rural areas, which constitute the cornerstone of Turkish geography and where the power of the state cannot reach. “İmece which is defined as “the gathering of many people and performing the work of a person or a community together and thus finishing the works in order”; It partially complies with the applications in the Anatolian geography. Some definitions will be made without examining the site; The culture of the “salma-salvage” function, which is defined as “collecting money from every house by the decision of the elderly committee to see the works in the villages”, is mixed with the solidarity of imam. As there is no coercion in the living “imece” culture, it is usually a collaboration based on voluntary aid to the person who feels the need. On the other hand, “Cooperatives” emerged as a search for solidarity and mutual aid in order to solve the problems arising from the livelihoods and working conditions of the working class after the French revolution and spread to all countries of the World. The first cooperative in the field of consumption was founded by 28 weaving workers in England as “Rochdale pioneers” in 1844 and applied the basic rules adopted by the International Cooperatives Association (ICA) as principles of cooperatives. Known as the first cooperative established in Turkey, “the ark of the Homeland” organization close to two out of the past century when, although we are not able to say that cooperatives Umeda received adequate road. An agricultural country as defined in Turkey, Turkish society is at the core of “shared work” desired revitalizing the cultural development of cooperatives should be provided.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8(sp1): 155-159, 2020

Türklerde “İmece” ve “Kooperatifleşme” Kültürüne Bir Bakış

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p>Derleme Makale</p> <p>Geliş : 11/11/2020 Kabul : 01/12/2020</p> <p>Anahtar Kelimeler: Dayanışma İmece Kooperatif İşbirliği Sosyo-kültürel</p>	<p>Türk coğrafyasının temel taşı oluşturan ve devletin gücünün ulaşamadığı kırsal alanlarda dayanışma örneği olarak “imece” kültürünün devreye girdiğini görmekteyiz. “Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi” şeklinde tanımlanan “İmece”; Anadolu coğrafyasındaki uygulamalarına kısmen uymaktadır. Bazı tanımlamalar, sahayı incelemeyi amaçlamış olacak ki; “Genellikle köylerde işlerin görülmesi için ihtiyar heyetinin kararıyla her evden para toplamak” olarak tanımlanan “salma salma” işlevi kültürü, imece dayanışması ile karıştırılmaktadır. Yaşayan “imece” kültüründe zorlama olmadığı gibi, genellikle sıralama da bulunmayıp, ihtiyacı olduğu hissedilen kişiye gönüllü yardıma dayalı birlikteliktir. “Kooperatifçilik” ise, Fransız devriminden sonra işçi sınıfının geçim ve çalışma koşullarından doğan sorunların birlikte çözülmesi amacıyla dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma arayışı olarak ortaya çıkmış ve tüm dünya ülkelerine yayılmıştır. Tüketim alanındaki ilk kooperatif İngiltere’de 28 dokuma işçisi tarafından 1844 yılında “Rochdale öncüleri” olarak kurulmuş ve Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA)’nin sonradan kooperatifçilik ilkeleri olarak benimsediği temel kurallar uygulamıştır. Türkiye’de ilk kurulan kooperatif olarak bilinen “Memleket Sandığı’nın” kuruluşunun üzerinden iki asra yakın zaman geçmiş olmamıza rağmen, kooperatifleşmede yeterli yol alındığını söylemek mümkün değildir. Bir tarım ülkesi olarak tanımlanan Türkiye’de, Türk toplumunun özünde var olan “İmece” kültürünün canlandırılarak kooperatiflerin arzulanması sağlanmalıdır.</p>

^a sennanyucel@hotmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-0522-9846>

^b bbaki@sinop.edu.tr

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-2414-1145>

Giriş

İnsanoğlu hayatını sürdürebilmek için, içinde yaşadığı coğrafyanın kendisine sunduğu imkânları kullanarak, hayat tarzını ve kültürünü şekillendirmiştir. Elbette kültürü temellendiren tek olgu coğrafi koşullar değildir.

İnsanlığın gelişmesinde, beşeri değerlerin temelini küçük toplumlardan millete, milletlerden dünya insanlığına kabul gören tutum ve davranışların etken olduğu gözlenmektedir. Kişi, yoğun iş temposunda sosyal hayatın vazgeçilmezleri içerisinde de yer almak ve sorunların çözümünde müdahil olmak ister. Sorunların çözümünü ait olduğu sosyal grup ile birlikte tasarlayıp, çözüm yolu üretmeye çalışır. Toplamların değişimi, vatandaş toplum ilişkisini ve yaşadığı toplumdaki kader birliğini ve iş bölümü şeklini değiştirmektedir. Toplumsal düzen ve dayanışma bir toplumun işleyebilmesi için oldukça önemli olup, dayanışmanın temelini iş bölümü oluşturmaktadır.

Dayanışma farklı toplum tiplerinde farklı şekiller almaktadır. Durkheim'e (2006) göre iki tür dayanışma vardır: Mekanik dayanışma; insanların küçük gruplar olarak bir arada yaşadığı, yaşam alanında insanların birbirlerini tanıdığı, yüz yüze ilişkiler kurduğu, ortak geçmişi paylaştığı, değişimin çok yavaş gerçekleştiği topluluklarda öne çıkan dayanışma türüdür. Mekanik dayanışmanın etkin olduğu toplumlarda bireyler, birbirinden çok farklılaşmamıştır. Toplumdaki bireylerin sahip oldukları değerler, inançlar benzer hatta aynıdır. Bireyler farklılaşmadığı için bu tipteki toplumsal yapılar kendi içinde tutarlıdır (Aron, 2010). Bahsi geçen toplumlarda bireysel eylem kolektif kimliğe bürünmekte ve genellikle kolektif bilinç egemen hale gelmektedir (Swingewood, 1998; Aron, 2010).

Organik dayanışma; Sanayileşme süreci geleneksel toplumsal yapıları derinden etkilemektedir. Tarımsal yapılar çözülmeye başlamış, yeni yaşam merkezleri olarak kentler ön plana çıkmıştır. Yüz binlerce insanın bir arada yaşadığı kentlerde benzeşmenin yerini çeşitlilik ve farklılık almıştır. Dolayısıyla mekanik dayanışma vasfını yitirmiş ve "iş bölümüne" dayanan organik dayanışma açığa çıkmıştır (Zencirkıran, 2015). Dolayısıyla organik dayanışma kapitalistleşmiş toplumlarda görülmektedir. Bu toplumlarda bireyler farklılaşmıştır (Swingewood, 1998; Aron, 2000). Eskiden karşılıklı olarak konuşmayla ve anlayışla kazanılan ortak değerler de kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bireyler mutlu olmak için para kazanmaya zorlandıkça, aile ve çevrelerine zaman ayıramamaktadır. İnsani bağılıklar dâhil olmak üzere her şey tüketilecek bir meta haline gelmektedir (Öztürk, 2013).

Toplumun dayanışma şekilleri çeşitli aşamalara göre farklılık göstermektedir. Köyden şehre göç, yeni toplumsal ve ekonomik şartlar ortaya çıktıkça dayanışma ve yardımlaşma yeni boyutlar kazanmaktadır. İnsanların tek başlarına yenededikleri kimi güçlükleri yenmek için işbirliği yapma yoluna gittikleri, böylece ekonomik açıdan yarar sağlamaktadırlar.

Dayanışma Kültürü ve Şekilleri

Coğrafyayı kader bilen Anadolu insanının kültür birikiminin şekil verdiği üretim tarzı, özellikle kırsalda bazı işlerin yalnız başına yapılamayacağını anlayarak,

birtakım arayışlara başlamış, bu arayışlar neticesinde temelini yazılı olmadan iş görme kültürünün oluşturduğu "imece" geliştirilmiştir.

İmece, yazılı olmayan hukuka dayalı, herkes tarafından kabul gören bir dayanışma biçimidir. İmece kültürü son yıllarda dünya genelinde artan müşterekler hareketleri ile ilintili olarak değerlendirilebilir. Jay Walljasper'e (2015) göre; müşterekler salt -doğal kaynak, kültürel servet, kamusal alanların- tasnifinden ibaret değildir. Aynı zamanda daha iyi bir yaşam ve gelecek yaratmak için dayanışmadır.

Divanü Lugati't Türk'te geçen birçok kelime ve cümle de "imece kültürü" ve "dayanışma"nın Türkler için önemli olduğunu göstermektedir. Örnek vermek gerekirse "Yalñus kaz ötmes" deyişinde "bir tek kaz ötmez" denilmektedir. Bu düşünce birlikte hareket etmenin gücünü de işaret etmektedir. Ayrıca imecenin "anlamı" ile "mahiyeti" arasında da farklar olduğunu Divanü Lugati't Türk içinde geçen kelimelerin tanımlarından anlamaktayız. Örneğin, imece içinde kullanılan "kezik" ile "Lüçnüt" kelimeleri farklı süreçlerle ilintili olarak ele alınmaktadır (Aydemir, 2015). Bu aynı zamanda dilin zenginliği açısından da önemlidir. Yine Türklerin tarihsel olarak hem üretim sürecinde hem de karar alma mekanizmalarında "dayanışma" temelinde bir araya geldikleri yapılan tarihi araştırmalardan ortaya çıkan bir sonuçtur. Dolayısıyla nereye göçerseniz göçün bu "alışkanlık" farklı veçhelerle karşınıza çıkmaktadır. İmece kültürü üzerine farklı bölgelerde yapılan çalışmaların ortak yanını da bu tespit üzerinde görmek mümkündür (Akkaya ve Uzman, 2010).

İlk Türk yazıtlarında; "Ey Türk!.. Üstte mavi gök çökmedikçe altta yağız yer delinmedikçe senin ilini ve töreni kim bozabilir..." uyarısından anlaşıldığı üzere her şartta toplumsal bir reaksiyon olarak vatan ve kültürün korunması gerekliliği; bir milletin gelişimi ve tarih sahnesinde sonsuza dek yaşamasında birincil gereklilik olarak ortaya konulmuştur. Türk toplumunda oluşan toplumsal hafıza, birlikte yaşama bilinci ve dayanışma kültürünün, tarih sahnesindeki yerini korumada önemli etkenler arasında olduğunu söyleyebiliriz.

Türk coğrafyasının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan küçük yaşam alanları olan köylerdeki sosyal hayat, Türk medeniyetinin minyatürleridir. Türk coğrafyasının temel taşıını oluşturan ve devletin gücünün yeterince ulaşamadığı kırsal alanlarda dayanışma örneği olarak "imece" kültüründe zorlama olmadığı gibi, genellikle sıralama da bulunmayıp, ihtiyacı olduğu hissedilen kişiye gönüllü yardıma dayalı birlikteliktir. İmece, kırsal yaşam içinde işlerin gönüllük esasına göre el birliği içinde yapılması şeklinde tanımlanmakla birlikte uygulamalarda şehre göç etmiş hemşeriler arasında şehir şartlarının elverdiği ölçüde şehirlerde de yaşatılmaktadır.

Türk milleti, diğer toplumların aksine bugüne kadar toplumlar arası statü farkı hiç gözetmemiştir. Herkes eşit haklara sahip olarak, hiç kimse bulunduğu konumdan dolayı bir diğerine farklı muamelede bulunmamıştır. Türk milletinin sahip olduğu bu özellikler, İslâm kültürüyle birlikte daha kuvvetli hale gelerek, Türk-İslâm medeniyetini oluşturmuştur. Bu medeniyetin olmazsa olmazlarından biri de yardımlaşma ve dayanışma duygusudur (Bektaş Karabatak, 2018).

Sözlük anlamı olarak imece; “kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi”, “birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi” ifadeleri ile tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Bu tanımlamalardan ikinci sırada olan Anadolu coğrafyasında yaşayan imece kültürü tanımlamasında “... sırası ile bitirilmesi” ifadesi dışındaki tanımlama kısmen sahadaki uygulamalara uymaktadır. Yaşayan imece kültürü uygulamalarında, sıra değil ihtiyacı olana el verme diğer bir ifade ile omuz verme şeklinde uygulanmaktadır.

Sözlükte ilk sıradaki tanımlama şekli imece kültürünün işleyişi ile değil Anadolu’da bir başka dayanışma örneği olan “salma salma”, “salma vurma” kültürünü yansıtmaktadır. Zira mahalle veya köyün zorunlu işlerinin yapılmasında gücü eşit olanlardan eşit destek, gücü diğerlerinden düşük olanlardan gücü oranında katkı sağlanması istenir. Salma salma işleminde para veya iş gücü desteği istenecek kişilerden yeterli imkân olmayandan destek istenmez. İmece gönüllülük esasını temel alırken, salma salma ihtiyar heyeti veya yörenin ileri gelenleri tarafından belirlenen desteği ön gören, kısmen zorunluluk içeren bir kültürdür. Şunu belirtmek gerekir ki; tanımlamaları ile saha uygulamaları birbirini tamamiyle desteklememektedir.

İmece kültürü içerisinde yöresel isimlendirme farklarının olması ile birlikte “harfana” adı verilen eğlencelerin düzenlenmesinde imece kültürü ilham kaynağıdır. Bu eğlence biçiminde kararlaştırılan zaman ve mekânda eğlenceye katılacak kişiler, gücü ölçüsünde yiyecek ve içecek veya para edecek buğday/mısır getirmektedirler. Bunlar birleştirilerek ortaklaşa tüketilmekte bu sürede yöresel oyunlarla eğlenilmektedir.

İmece sadece Türkçede olan, başka hiçbir dilde karşılığı bulunmayan, Anadolu kültürünün dünya literatürüne armağan ettiği bir sözcüktür (Alper, 2017). Herkesin kendi isteğiyle eşit bir şekilde dâhil olduğu, el birliğiyle meselelerin çözüldüğü bir iş yapma kültürünü anlatır. Nasıl ki insanlar Anadolu’da meselelerini ortak bir şekilde çözüyor ise biz de bu kültürün yeni iş modellerine yansımaları hayatımıza adapte etmeliyiz.

Birçok ülkede kırsal kalkınma aracı olarak devreye sokulan Köy Bankaları sistemi, metodolojik olarak Türkiye’ye yabancı gelmeyen bir geleneği temel olarak mikro kredi dağıtımdır. Şöyle ki, köy bankası sisteminin bizim köylerimizde örneğine sıkça rastlanan “imece usulü yardımlaşma” yatmaktadır.

Köy bankasından mikro kredi alan bir kişinin, köy sakini olduğu için, başışıda veren kişinin köyün başka bir sakini olduğu düşünülürken, alınan başışın geri ödenmemesi, ödemeyen kişinin köyde dışlanmasına sebep olmaktadır. Bu da mikro kredinin ‘vicdani’ boyutuna bir örnektir. Aynı zamanda bu küçük grubun içerisinde kadınlar kendilerini temsil edecek kişiyi kendileri seçtiği için köy içinde demokrasinin gelişmesi içinde önemli bir noktadır.

Köy bankası sisteminin başarılı olmasındaki sebep; “Küçük başışlarla büyük değişimler!” sloganıyla tanıttığı Köy Bankası sistemini uygulayarak mikro kredi dağıtılmaktadır. Son olarak belirtmek isterim ki, ‘Köy Bankası’ sistemi Türkiye çapında geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Çünkü Anadolu insanının kalbinde

yatan imece usulü kalkınmanın 21. yüzyıldaki boyutu ‘Köy Bankaları’dır (Korkmaz, 2011).

Anadolu coğrafyasında, imece usulünü iş yapma kültüründen esinlenilerek, zanaatkar ile tüketici arasında ahilik kültürü geliştirilerek farklı bir dayanışma örneği hayata geçirilmiştir. İşlevi, yapılanması, ismi farklı olmakla birlikte Anadolu insanına kaliteli hizmeti ve birlikte kalkınmayı hedefleyen özünde kaliteli üretim ile yardım bulunan bir başka yapılanmanın “ahilik” adı ile teşkilatlanma yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla ahilik kavramı, insanı her şeyden üstün tutmayı ve içinde bulunduğu dönemin toplumsal ihtiyaçlarını karşılamayı amaç edinmiştir. Dağıtan değil toparlayan, yıkan değil yapandır, kırıcı değil, onarıcıdır, çalan değil, çalışıp helalinden kazandır. Yetmiş iki millet insanına, insan gözü ile bakandır. Müşterileri arasında veli-kâfir ayırdı yapmayandır. Doğurucu, doyurucu, besleyip büyütücüdür, eğitip, yetiştiricidir (Soykut, 1980). Anadolu insanı ile esnafi arasındaki bu toplumsal sözleşme, sadece Anadolu sınırlarında kalmayarak, modern dünyanın “tüketici hakları ilkelerinin” temelini atılmasında örnek teşkil etmiştir.

Ahilik; imece kültürünün, birlikte yaşama bilincinin ortak kader ve coğrafyanın milletlerin kaderinin şekillendirir bilinci ile örgütlenerek Anadolu insanın gücünü artırmıştır. Değişen ve gelişen dünya şartlarına uyumu da sağlayan milletlerin kültürleri ile çelişmeyen ve toplumların ortak çıkarlarını korumaya yönelik örgütlenmeler, ortak çıkar etrafında toplanmanın yanında ülkelerin demokratikleşmelerine de önemli katkı sağlamaktadır.

Dayanışma aynı zamanda ortak hedef için birlikte hareket etme bilincini de güçlendirmektedir. Ortak çıkarlar, toplumlara farklılıklarla birlikte yaşamayı ve çalışmayı da öğretmektedir. Kooperatifler; imece ve ahilik geleneğinin adeta sentezi şeklinde ortaya çıkan ekonomik organizasyon biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Aynı ihtiyaçları olan kişilerin örgütlenmesi ile; yoksulluğu azaltmaya ve istihdamı arttırmaya yardımcı olmak, ortaklar arasında bilgi birikiminin paylaşımını ve ortakların farkındalığını arttırmayı temel almaktadır.

Gelişmiş birçok ülkede, üçüncü sektör olarak, kendi kendine yardım eden ve kendi sorumluluklarını üstlenen ekonomik dayanışma örgütleri olan kooperatifler, farklı kuruluşlarca değişik şekillerde tanımlanmaktadır.

Literatürlerde; “bireylerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve isteklerini, demokratik olarak yönettikleri bir işletme aracılığı ile karşılamak için, gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturdukları özerk bir örgüt” şeklinde tanımlanmaktadır (Turan ve ark., 2011). Kooperatifler kişisel yardım, kişisel sorumluluk, demokrasi, eşitlik ve dayanışmaya dayalı değerlere sahiptir. Kurucularının geleneğine göre, kooperatif üyeleri dürüstlük, açıklık, sosyal sorumluluk ve diğerlerini önemsememe gibi etik değerlere sahiptir (İnan, 2004). “Ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gönüllü olarak bir araya gelen bireylerin sahip olduğu ve demokratik olarak kontrol ettiği bağımsız ve özerkliğe sahip ekonomik bir örgüt” olarak tanımlanabilir (Sayılı, 2008).

Ortak ekonomik amaçlara ulaşabilmek için demokratik yönetim ve denetimin egemen olduğu bir örgüt oluşturup, gönüllü olarak bir araya gelen kişiler topluluğu olarak tanımlanabilen kooperatif, belirli bir işbirliği grubunun

ortak girişimi ile yaşama geçirilir. Kooperatif, dayanışmacı yapıyla bir sosyal grup, ekonomik işletmesiyle bir girişim özelliği taşır (Çıkm, 2007). Kooperatif olgusuna küresel olarak bakıldığında, kooperatifler birçok ülkede önemli başarı düzeylerine ulaşmışlardır. Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilat olarak tanımlanmakta, toplumsal kalkınmayı geliştiren ve ticari işletmeler için temel sağlayan özgün bir model olarak gösterilmektedir.

Kooperatifler tüm ülkelerde mevcuttur ve dünya genelinde bir milyardan fazla ortak olduğu tahmin edilmektedir. Birçok farklı biçimde ve tüm sektörlerde faaliyet göstermektedirler.

Kooperatifler; ihtiyaç duyuldukları her yerde kurulabilmeleri avantajına sahip olmaları nedeniyle yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araçtır. Ayrıca birçoğu, sosyal ve ekonomik destek sistemlerine, eğitim, sağlık, sigorta, kredi ve diğer gerekli hizmetlere erişim sağlamada önemli katkılarda bulunmaktadır. Özellikle yoksul insanların, tek başlarına elde etmeleri zor olan ürünler ve hizmetler için katma değer yaratmakta, ortaklara ait kaynakların birlikte verimli şekilde kullanılmasını sağlamaktadırlar.

Kooperatiflerin ilk kuruluş örnekleri hakkında değişik yaklaşımlar olmakla birlikte, dünyanın ilk kooperatiflerinden birinin 1498'de Aberdeen'de kurulan Shore Porters Society olduğu, modern anlamda belgelendirilmiş ilk tüketici kooperatifi ise 14 Mart 1761 tarihinde Fenwick'i İskoçya'da kurulduğu farklı kaynaklarda belirtilmektedir (Fairbairn, 2016).

Fransız devriminden sonra işçi sınıfının geçim ve çalışma koşullarından doğan sorunların birlikte çözülmesi amacıyla dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma arayışı olarak "kooperatificilik"; öncelenmiş ve tüm dünya ülkelerine yayılmıştır. Avrupa'da ise kooperatif hareketi 19. yüzyılda yaygınlaşmaya başlamıştır. İngiltere'de 28 dokuma işçisi tarafından 1844 yılında "Rochdale Öncüleri" olarak kurulan ve Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA)'nin kooperatificilik ilkeleri olarak benimsediği temel kurallar uygulamıştır.

Türkiye'de çağdaş kooperatificiliğin ilk uygulamasının, 1863 yılında devlet eliyle kurulan "Memleket Sandıkları" (tarım kredi kooperatificiliği benzeri bir yapı) ile başladığı kabul edilmektedir. Ancak, kooperatificiliğimizde ilk önemli gelişmeler Cumhuriyet dönemine rastlamakta, Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, yaşamı boyunca her gittiği yerlerde yaptığı konuşmalarında kooperatificiliğe yer vererek halkın bilinçlenmesine çalışmıştır. Ayrıca Atatürk, kooperatificiliğin koruyucusu, hamisi ve bizzat kendisi kooperatif ortağı olmuştur. Yapılan tüm hukuki düzenlemelerde, Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan, Atatürk'ten sonra Planlı Döneme (1938-1960) kadar, kooperatificilik durağan bir dönem geçirmiştir. 1960 sonrasının en önemli gelişmelerinden birisi şüphesiz, kooperatificiliğin Anayasa'da yer almasıdır. 1961 Anayasasının 51. maddesinde "Devlet, kooperatificiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." ifadesinin yer alması kooperatificiliğin gelişmesi için

devleti daha aktif ve sorumlu duruma getirmiştir. İlk olarak, o zamanki toplumsal ve ekonomik faktörler nedeniyle, kooperatificilik tarımsal alanlarda ortaya çıkmış, uzun yıllar tarımsal alanda yoğunlaşmıştır. Daha sonra, ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimler ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar sebebiyle, başta konut/işyeri inşaatı olmak üzere taşımacılık, tüketim, kredi-kefalet gibi alanlara da yayılmıştır.

Türkiye'de Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlıkları bünyesinde 32 ayrı türde toplanmıştır. Ticaret Bakanlığı 2015 verilerine göre (Anonim, 2015);

12.981 Kooperatif,

116 Birlik,

2.005.203 kooperatif ortağı, 1.188.587 birlik ortağı ile kooperatif ve birlikler çatısı altında örgütlenmiş bulunmaktadır.

Faaliyet gösteren kooperatiflerin;

%44'ü Kredi Kefalet Kooperatifici,

%29'u Tarım Kooperatifici,

%18'i Tarım Satış Kooperatifici,

%12'si ise diğer kooperatificilerdir.

Birlikte çalışma kültürünün yarattığı gücü kullanarak, üretimi ticarileştirip ve maliyeti paylaşarak, karşılıklı güvene dayalı ve diğer ortakların da güvenilirliğinden emin olarak kooperatif çatısı altında toplanmışlardır. Kooperatificileşme sayesinde uygun pazara ulaşma bir norm olsa da, ekipman temini, ekonomik ve sosyal destek öncelikli strateji haline getirilerek birlikte hareket etmek özendirilmelidir.

Tartışma ve Sonuç

Küreselleşen dünyada, kalabalıklar içerisinde yalnızlaşan insan motifi ile karşı karşıyayız. Bu durum insanları mutsuz, çaresiz ve gelecekte umutsuz yapmakta, toplumsal barışı da olumlu katkı sağlamamaktadır.

Kendi çıkarlarını maksimum seviyeye çıkarmak, en yüksek kar elde etmek ve her şeye maddi olarak bakan ve de tüketim toplumunu kamçılayan kapitalist sistem, sadece "ben" merkezli kişiler yetiştirmede tüm enstrümanlarını kullanmaktadır. Hedeflerine ulaşabilmek için öncelikle toplumları geçmişlerinden yani kültürlerinden koparmakla işe başlamaktadırlar.

Kapitalist sistemin yaygınlaşması ile kaybolmaya yüz tutmuş geleneklerimizin başında "dayanışma bilinci" kültürü" gelmektedir.

Türk kültürü, Türk insanının geçmişi ile geleceği arasında bağ kurmanın yanında "birlikte-beraber" yaşamının da tutkalıdır. Yaşadığımız coğrafyada tam olarak "ideal toplumsal yapı" oluşturamamış olsak bile medeni(!) dünyaya baktığımızda etrafımızda "insanlık ölmemiş" dedirten olayları sık sık yaşıyor olmamız, geçmişten getirerek muhafaza ettiğimiz "insan mutluluğunu" esas alan Türk-İslam kültürünün bakiyesidir.

Türk coğrafyasında toplumsal düzen, yukarıda bahse konu olan "imece" ve "ahilik" kültürlerinin üzerine oturtulmuştur. Avrupa'da sanayi devriminin beraberinde getirdiği işçi-işveren kavgası toplumsal düzeni bozacak hoşnutsuzluklar oluşturmuştur. Toplumsal düzende sürdürülebilir sosyal politikalar için kamusal

düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş, kamusal düzeni disipline etmek için kooperatifler araç olarak kullanılmıştır.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl; sivil toplum anlayışının ön plana çıktığı “rahatından fedakârlık edenlerin yönetim erkini elinde bulunduracağı”, bu bağlamda devlet kavramının daralma gösterdiği bir süreç yaşanmaktadır. Rahatından fedakârlık edenler; yani kooperatif, dernek, vakıf gibi bireysel menfaati öne çıkarmayan kuruluşlar çatısı altında hareket etmeyi gerektirmekte ve katılımı teşvik etmeyi de gerekli kılmaktadır. Birlikte yaşama ve birlikte hareket etme bilincini güçlenmesine katkı sağlayacak bu tip sivil inisiyatiflere dâhil olmayı özendirecek tedbirler alınmalıdır.

Demokratik toplumun inşası ve demokrasinin tabana yayılmasının önemli araçlarından birisi olan kooperatifleşme sayesinde yatay yapılanmalı sivil toplum yaygınlaştıkça, kapitalizmin engellemeye çalıştığı imece ve ahilik kültürü toplumda yeniden yeşerecektir. Bir tarım ülkesi olarak tanımlanan Türkiye’de, Türk toplumunun özünde var olan “İmece” kültürünün canlandırılarak kooperatiflerin arzulanması sağlanmalıdır.

“Mutlu vatandaş”, “ideal toplum” ve huzurla sürdürülebilir bir kamusal düzen için; kültür değerlerimizi geliştirerek, çağın gereklerine uygun sivil toplum kuruluşları çatısı altında örgütlenmesini sağladığımız ölçüde geleceğimize güvenle bakabileceğiz.

Kaynaklar

- Akkaya DH, Uzman EE. 2010. Hızla Yok Olan Bir Kültürün Son İzleri: Eskişehir Sakana Örnekleri. Green Age Symposium, Mimar Sinan Fine Art University, 6-8 December 2010, İstanbul.
- Alper K. 2017. Anadolu'nun İş Yapma Kültürü “İmece” Örnek Olmalı. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/anadolunun-is-yapma-kulturu-imeceornek-olsun40678579>, (Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2019).
- Anonim, 2015. <https://ticaret.gov.tr/data/5d774a9e13b876bdfcd7c336/4-Turlerine%20Gore%20Kooperatif%20ve%20Birlik%20C4%B0statistikleri.pdf> (Erişim tarihi: 13 Ekim 2020).
- Aron R. 2010. Sosyolojik Düşüncenin Evreleri (Çev: K. Alemdar). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydemir A. 2015. Social Cooperation and Solidarity in Divanu Lugati't-Türk. Route Educational and Social Science Journal, 2(2):226-240.
- Çıkan A. 2007. Tarımsal Örgütlenme II. Çiftçiler Nasıl Örgütlenmeli. Ege Tarım Dergisi, 1(2).
- Durkheim E. 2006. Toplumsal İşbölümü (Çev: Ö.Ozankaya). Ankara, Cem Yayınları.
- Fairbairn B. 2016. The Meaning of Ochda. Usaskstudies.coop. Archived from the original on 2012-01-11. Retrieved 2016-12-21.
- İnan İH. 2004. Türkiye’de Tarımsal Kooperatif ve AB Modeli. İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No:2004-40, İzmir.
- Karabatak BN. 2018. İmece Kültürü ve İmece Kelimesi Üzerine. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (18): 490-501.
- Korkmaz C. 2011. İmece Usulü Kalkınmanın 21. Yüzyıldaki Boyutu: Köy Bankaları. Uluslararası Mikro kredi Konferansı, Kadir Has Üniversitesi, 9 Aralık 2010 Toplantı Raporu.
- Öztürk M. 2013. Tüketici Ayartma ya da Yoksullaşarak Tüketme. Bauman Sosyolojisi (der. Zülküf Kara), İstanbul, Ayrıntı Yayınları. S 85-110.
- Sayılı M. 2008. Tarımda Örgütlenme Şekilleri. Yem Bitkileri ve Meraya Dayalı Hayvancılık Eğitimi Kitabı, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Yayın No:160, Kayseri.
- Swingewood A. 1998. Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Soykut RH. 1980. İnsanlık Bilimi Ahilik. Ankara: Halk Bankası Yayınları.
- TDK, 2020. Türk Dil Kurumu. https://tr.search.yahoo.com/search?fr=mcafee_uninternational&type=E210TR91105G0&p=tdk (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2020).
- Turan N, Kara M, Gürbüz M, Sarıtaş DÖ. 2011. Konut Yapı Kooperatifçiliği. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2541, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 1512. <http://ds.anadolu.edu.tr/eKitap/EMY201U.pdf>
- Walljasper J. 2015. Müştereklerimiz. İstanbul: Metis Yayınları.
- Zencirkıran M. 2015. Sosyoloji. Bursa: Dora Yayınları.